

EEN BOOMKLIMMER UIT HET RIJK DER VISSCHEN.

(Vervolg van blz. 12).

(Slot).

EEN onze boomvisch nu eens in de hand, om te onderzoeken wat dan wel werkelijkheid is.

Vlak onder de borstvinnen ziet ge één enkele buikvin, veel meer naar voren geplaatst dan gewoonlijk bij visschen het geval is. Die buikvin heeft den vorm van een schulp, die met de holte omlaag ligt en de glooiing naar achteren heeft. De vin is stevig, maar niet onbewegelijk aan het lichaam verbonden.

Zij zelf is heel stevig en van binnen weer met een fijn lilatintje gekleurd. Als het waar was, dat de dieren zin hebben voor kleuren en teekening en de mooiste exemplaren elkander ten huwelijk kiezen, waardoor varieteiten geboren zouden worden, dan was dit modderdiertje bepaald artistiek aangelegd.

En zet den springer nu weer eens op den grond, maar houdt hem in de gaten; want hij is vlug als kwik. Zoo!

Kijk, nu ziet ge hem juist goed, hij staat op de schulp, de borstvinnen steunen het voorlichaam als de balken een schip in het dok. De buik rust niet op den bodem, alleen de staart steunt het lichaampje achter. Is het nu niet of de Javaansche visscher gelijk heeft, als hij die schulp een voet noemt („Kaki”)?

Daar gaat hij loopen, juister springen. Let nu goed op. De borstvinnen worden vooruit geplaatst, het lichaam kromt zich, de schulp wordt door die beweging vooruit geschoven.

Wij zullen den gevangene nu naar huis meenemen; het zonnetje begint waarlijk wat al te zeer te steken.

Wat wildet gij doen? Onzen aardigen springer in die flesch stoppen? Dat zou hem zijn leven kosten; want, al klinkt het gek, deze visch verdrinkt in diep water!

Gooi gerust de helft en meer van het water uit de flesch, en laat er juist zooveel in, dat de krijgsgevangene zonder te veel moeite zijn neus en zijn oogen boven de oppervlakte kan houden.

Zie zoo, en nu, vooruit, naar huis.

Onderweg kan ik u heel wat over onze vondst vertellen.

Weet gij, hoe de javaansche visschers dit diertje vangen? De *blodok*, dit is zijn javaansche naam; hij komt n.l. ook voor in de *tambaks*, de vijvers aan de kust, die met de zee in verbinding staan en brak water bevatten. Op zijn zwerftochten is hij nu in zoo'n vijver te water gekomen. Hij vindt het er best in de modder; en hij moet het er wel voor lief nemen als hij er eenmaal in verzeild is geraakt, want de meeste dier *tambaks* hebben te hooge oevers om er weer uit te kruipen, als die oevers niet begroeid zijn. Als er nu velen van die indringers in den vijver zijn, dan laat de eigenaar bij vloedtij het zeewater binnen-

loopen, belet dan het terugvloeien en binnen niet al te langen tijd komen de stumpers, die geen zwemblaas bezitten, stervende boven drijven. Zij zijn verdronken.

Waarlijk!

De gewoonte van het dier om de zuurstof liefst uit de lucht en niet uit het water door de kieuwen te verwerken, wordt het in diep water noodlottig. Het komt dan ook alleen aan modderige stranden voor, nimmer in volle zee. Blijkbaar wordt daar te veel gevergd van de kieuwen; die ervaren door de eigenaardige sluiting der kieuwdeksels bovendien hinder, wanneer uitsluitend het water op zuurstof moet worden verwerkt. Vandaar dat in een flesch met te veel water, gelijk gij thuis kunt waarnemen, de visch wanhopige pogingen doet, den neus boven water te houden door zich loodrecht zwevende te houden op de uitgestrekte borstvinnen. Hiertoe is geen geringe krachtsinspanning noodig.

Als gij straks in een platte schaal een weinig water giet, en er een goede laag modder in legt, die hier en daar zelfs boven het water uitsteekt, dan zult ge zien dat de gevangene tot op de hoogste punten van die modderbank kruipt. Van tijd tot tijd begeeft hij zich dan te water, om lijf en vinnen nat te maken.

Zoo doet hij aan 't strand bij ebbe ook. Als de vloed hem van zijn promenade berooft, dan is hij wel gedwongen zich voorloopig in het water op te schieten, tenzij hij hier en daar zich een plekje heeft veroverd waar hem de golfjes niet kunnen afrollen, en waar hij zich toch nu en dan van verwijderen kan, om de noodige onderdompeling te bewerkstelligen.

Zijn eigenaardige lichaamsvorm, niet de gewone vischvorm, en de aan het achterlijf ontbrekende vinnen maken dezen grondel het zwemmen reeds vrij moeilijk, en hebben hem naar lage, vlakke modderkusten gedreven. (Of is hij van het land de kust opgegaan)? Hij gewende zich zijn prooi te zoeken op die lage modderoevers en moest dus noodwendig zijn kieuwen inrichten op luchtverwerking langs anderen weg.

En hierdoor werd de vischvorm allengs verlaten — het zijn raderen die in een grijpen.

Maar de gewoonten van het dier maakten nog andere veranderingen in den lichaamsbouw noodzakelijk. De lucht moest toegevoerd kunnen worden naar de mondholtten, de kieuwdeksels moesten die holte kunnen afsluiten opdat de te verwerken lucht niet te spoedig ontweek, en, om dezelfde reden, kon ook de mond slechts betrekkelijken dienst doen in het luchthappen. Zouden daardoor de neusgaten ontstaan zijn? Maar het „landleven“ bracht weer een ander bezwaar met zich: de defensie werd moeilijk. Op het land loerden andere vijanden, ook de mensch — de javaansche visscher — naar buit dan in het water. En juist in het lage kustwater waren de vijanden, de grootere gering. De grondel die het natte element ging verlaten, moest bedacht zijn op lijfsbehoud en de plaatsing der oogen bij de gewone watervisch is niet geschikt om buiten het water,

waar de bewegingen niet zoo vrij zijn, als waarschuwingsseinen dienst te doen. Allengs zal zich een streven geopenbaard hebben die oogen te brengen op plaatsen, waar zij als uitgezette wachtposten goede brandwacht konden doen.

Ik wil nu eens dezen ontwikkelings-droom voortdroomen en dan zie ik tot slot die oogen daar, waar ze nu zitten: op een verhevenheid voor op den kop, half vooruit half opzijde, en zoo beweeglijk dat dit zonderlinge wezentje er zijn naam aan te danken heeft.

Zoo deden de natuurlijke kijk-instrumenten, die zelf weer door een beweeglijk vliesje konden beschermd worden — ook deze bescherming werd op het land met zijn stoffes en zijn „harde“ omgeving een dringend vereischte — tevens uitmuntenden dienst bij het speuren naar voedsel: wurmpjes, vliegjes, mugjes en tal van rondzoemende, gonzende en kruipende insecten en schaaldiertjes.

En een derde voordeel was dat in het water de kop niet zoo hoog boven de oppervlakte behoeft te worden uitgestoken, zoodat dan minder kracht van de borstvinnen behoeft te worden geleverd. Als de neus boven steekt dan komen ook de oogen, nu, boven.

En de kop zelf...

Gij hebt reeds opgemerkt, dat als u de kop alleen werd voorgezet, ge niet zoo dadelijk een visch zoudt herkennen. Hij heeft meer van een salamander, ja zelfs van een kikvorsch.

Maar..., onze systematici hebben dit diertje ondergebracht in de familie der *Gobridae*; en het komt er eigenlijk ook niets op aan. Mij wil het voorkomen, dat het in den ontwikkelingsketen een vorm vertegenwoordigt, die dicht bij de salamanders komt.

Zie, wat Brehm van ze zegt: „Een vertegenwoordiger van de zeegrondels is de nauwelijks 15 c.M. lange Slijkspringer (*Periophthalmus Koelreuter*), een vischje van zeer varierende kleur en teekening, meestal op lichtbruinen of groenachtig grijzen grond met zilveren of blauwe en bruine vlekken geteekend; de achterste rugvin prijkt met een zwarte wit gezoomde, overlangsche streep op de bovenste helft en heeft, evenals de voorste rugvin, meestel een faaaie blauwe kleur; voorts tooien vlekken en stippels de borst- en buikvinnen. De ver uitpuilende oogen zijn rood. Deze soort behoort op de kust van West-Afrika thuis.

„Zoo eenige visch den naam van „Boombeklimmer“ verdient dan is het deze; de borstvinnen schijnen geheel voor het klimmen ingericht, zijn meer voeten dan vinnen en worden geheel als voeten gebruikt. Alle slijkgrondels jagen minder in het water dan op het land. Zij leven als amphibieën, liggen dikwijls op het slijk, springen hier of op het strand bijna als kikkers rond en overvallen hun, uit schaaldieren en insecten bestaande prooi zoo vlug, dat deze hun zelden ontkomt. Wanneer men hen vervolgt, schieten zij pijlsnel voort over de modder en kruipen er in om zich te verbergen“.

Wel, deze interessante modderbewoners hadden een nauwkeuriger behandeling zeker ruimschoots verdiend.

Vooral de omstandigheid dat wij hier met een boombeklimmende visch te doen hebben, is zoo zonderling, dat daarover wel wat meer gezegd kan worden. Of neen, zeggen is zoo weinig. Laten wij zelf zien, waarnemen.

Kijk, hier komen wij juist weer langs het strand.

Voorzichtig, denk om de oogjes van onzen vriend.

Ziet gij die struik daar meer dan een meter hoog boven den grond, die zoo overhangt in de modder? Bij vloed wiegelen de takjes in de zilte golven. Er zijn veel van die struiken langs het strand; maar let nu eens goed op die ééne struik, die hooger dan de anderen, boven deze uitsteekt. Kom nu op handen en voeten naderbij, heel stil, voetje voor voetje. Zoo, halt. Nu zijn wij ongemerkt genoeg dichtbij gekomen. Let nu terdege op. Ik zal met mijn stok in de struik steken.

Maar wacht, neen, ziet gij daar op dat meest naar voren hangende takje dat grauwe lichaampje? Het is geen vogeltje, geen hagedis, het is onze visch. Zij heeft ons nog niet gezien.

Hap, daar is een vliegje gesnapt. Met een vlugge beweging van het, in zijn soort, monsterachtige kopje.

En daar beneden in het slijk dartelt weer een gansch leger.

Nu met de stok.

Ziet gij ze springen. Een, twee, drie, vier, uit de takken in de modder. En kijk nu dadelijk op.

Wat ziet gij?

Het dappere leger neemt ijlings de vlucht.

Weg zijn ze. In de modder of in het water.

Toch kunnen ze ons niet gezien hebben, want wij zijn voor hen verborgen geweest. Maar zij hadden hun spionnen en schildwachten. Er is een strategisch talent in de kleine kraakbeenachtige hersenkasjes. Het leger laat zich niet verrassen. Er zaten vier spionnen in de struik op brandwacht en ook de andere planten waren bevolkt.

Geloof ge niet, dat die boomklimmers spionnen waren, bij onderling goedvinden uitgezet? Dan is het jammer dat ik ze verschrikt heb. Als we heel rustig waren blijven liggen, dan was wel een oogenblik gekomen, dat een der boomvischjes zijn post verlaten had en op het slijk was gesprongen. En dan hadt ge geen overhaaste vlucht waargenomen, geen verstoring der rust. Dat moogt ge gelooven. Ik heb het zelf herhaaldelijk waargenomen.

Ik durf op goeden grond beweren, dat de spionnen bij onraad hun dartelende soortgenooten in het slijk het sein tot een algemeene retraite geven.

Batavia.

DOUWES DEKKER.